

ESSAY - Faith MacNeil Taylor, vertaler: Rens Jonker

VERHITTE WONINGMARKT: INTIMITEIT EN INSTEMMING

In Londen komt het regelmatig voor dat huurders door hoge huurprijzen gedwongen worden woonruimte te delen met partner of vrienden. Wat doet dit met de mensen in deze prille relaties? En welk effect heeft iemands sociaaleconomische huisvestingspositie op intieme verhoudingen en genderpatronen?

De Londense deelgemeente Hackney is een van de meest onbetaalbare plaatsen om te wonen in het Verenigd Koninkrijk. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het enorme verschil tussen de gemiddelde huur en het gemiddeld inkomen. Van zowel de koopwoningen als huurwoningen in de private sector zijn de prijzen sterk gestegen. Deze omstandigheden op de huizenmarkt raken met name jonge mensen, die door de reële loondalingen in het Verenigd Koninkrijk hun 'ontwikkeling' richting eigen woningbezit hebben zien instorten. Zeker voor hen werpen de korte huurperiodes en hoge huurprijzen op de private markt barrières op voor het vormen van bestendige en stabiele huishoudens. Immers, waar een derde van de 40-minners in het Verenigd Koninkrijk geconfronteerd wordt met een leven lang huren in een markt die handelt in het voordeel van verhuurders, wordt een groot deel van de bevolking uitgesloten van toegang tot een eigen huis. In plaats daarvan worden huurders gedwongen tijdelijke huisvesting – en dus tijdelijke huishoudens – te vinden in de investeringsobjecten van anderen.

Momenteel is de gemiddelde huurprijs van een kamer in een gedeeld huis in Hackney ongeveer 800 Britse pond per maand, het equivalent van bijna 45% van het gemiddelde netto maandloon

in de deelgemeente. Dit bezien wordt het delen van woonruimte met een andere persoon opeens een aantrekkelijke optie om de woonlasten te verlagen. Dit geldt met name voor situaties waarin koppels een kamer delen in een gedeelde woning, maar ook als koppels of vrienden een woning zoeken met minder gedeelde voorzieningen, zoals een eenkamerappartement of studio.

Door onbetaalbare huurprijzen gebeurt het dan ook regelmatig dat mensen overhaast gaan samenwonen met een partner. Dit gaat vaak gepaard met een veelvoud aan intieme spanningen. Zoals uit mijn onderzoek naar lokale *millennial*-huurders bleek, werken marktdynamieken versnelde relatievorming in de hand, met onzekere leefomgevingen, situaties en machtsverhoudingen tot gevolg. Overhaast samenwonen leidt daarnaast regelmatig tot het beëindigen van relaties. Marktdynamieken versnellen dus de gedwongen verhuisbewegingen op de particuliere huurmarkt, waarin korte huurperiodes de norm zijn en een 'thuis' zelden langer dan twee à drie jaar hetzelfde blijft.

De verhuisbewegingen op de Londense particuliere huurmarkt zijn vanzelfsprekend voordelig voor verhuurders, want korte huurperiodes creëren kansen om de huurinkomsten te verhogen. Zodoende onthult mijn onderzoek – parallel aan analyses van

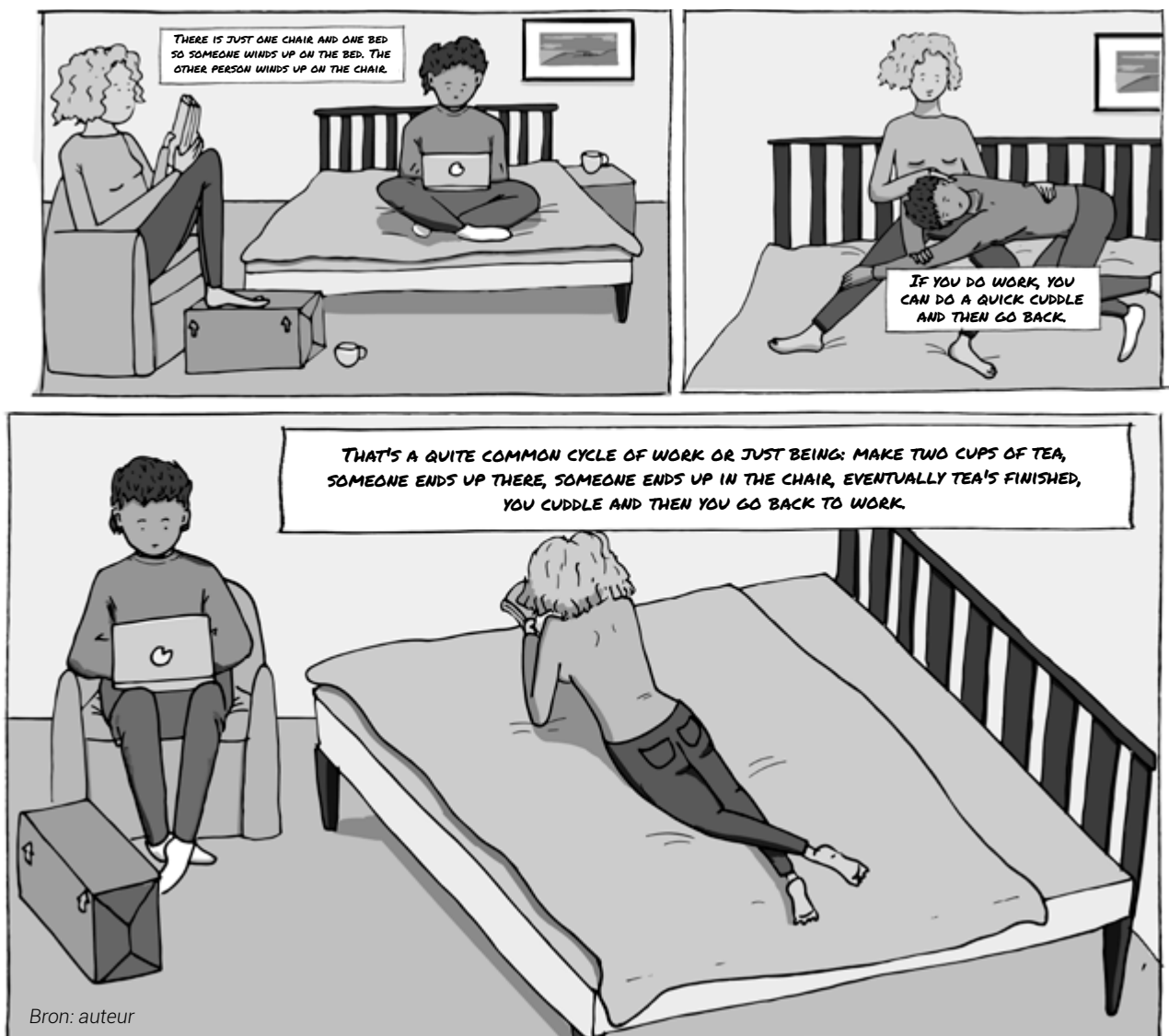
neoliberale huisvestingsinitiatieven in Londen – een relationele paradox in het hart van verhuurder-kapitalisme. Hoewel intieme relaties regelmatig overhaast worden aangegaan om een economisch huishouden te vormen dat de torenhoge huren kan betalen, bieden deze relaties minder vruchtbare grond voor het vormen van stabiele, gewortelde gezinnen die in staat zijn nakomelingen te ondersteunen, nauwere banden te vormen met de gemeenschap en lokale zorgnetwerken te versterken.

Algemener kan gesteld worden dat de afnemende financiële draagkracht van jongere generaties de neoliberale trends weerspiegelt waarin sociale reproductie geprivatiseerd wordt binnen het gezinshuishouden. Door decennia aan bezuiniging op sociale huisvesting - dat verder werd versneld door bezuinigingen in de jaren '10 - wordt de woning herbevestigd als het voornaamste domein waarbinnen de samenleving zichzelf reproduceert. Dit heeft bovendien relationele implicaties voor de opvattingen met betrekking tot werk in het huishouden. Binnen het huishouden zorgen gender-gebaseerde verdelingen ervoor dat de huishoudelijke taken nog steeds als de verantwoordelijkheid van vrouwen wordt gezien. Daarbij komt dat afhankelijke inwonenden – waaronder volwassenen – worden ondersteund en gevoed door thuiswerkers. Dankzij de afname van vaste arbeidsbetrekkingen (en meer recentelijk, de Covid-19 pandemie) is het huis ook het domein waaruit betaalde arbeid gezocht en uitgevoerd wordt. Dus, terwijl de privatisering van sociale reproductie voortzet, worden intieme relaties steeds ingezet als een economisch middel tot levensonderhoud en vermogensopbouw: iemands 'mogelijkheden'

zijn steeds nauwer verweven met de arbeid of het kapitaal van familieleden, vrienden en met name partners.

Gedwongen fysieke nabijheid zorgde paradoxaal genoeg voor meer emotionele afstand

Deze herbevestiging van het monogame huishouden als het zwaartepunt van sociale reproductie onderstreept de voortdurende relevantie van Friedrich Engels' kritiek op het kerngezin uit 1884. Hierin claimt Engels dat de 'overwinning van privébezit' aangetoond wordt door de ruimtelijke opsluiting van menselijke relaties binnen de patriarchale monogamie. In lijn met dit sleutelargument uit Engels' betoog wijst mijn onderzoek erop dat het toenemend economische inzetten van intieme relaties zorgt voor een toename van gender-gebaseerde politieke spanningen in de woonruimte. Veertig uur aan diepte-interviews met 23 *millennial*-huurders in Hackney toont aan dat de particuliere huurmarkt *gestructureerd* wordt door geforceerde instemming met lichamelijke nabijheid en afgebrokkelde lichamelijke autonomie. Dat heeft gevolgen voor

Bron: auteur

de manieren waarop intieme relaties tot stand komen en worden onderhouden.

Het volgende deel van dit artikel verkent dit fenomeen door dieper in te gaan op de intieme spanningen die zich voordoen in de levens van twee respondenten die huren op de particuliere huurmarkt, Caitlin en Maja. Ten tijde van het interview woonden beide respondenten met hun geliefden in een gedeelde woonruimte. Hun ervaringen belichamen de uitgesproken relatie tussen het hedendaagse verhuurder-kapitalisme en de gedwongen opsluiting van intimiteit, waarbij de materiële drijfveer om zowel middelen als beperkte ruimte te delen als een demografisch en seksueel mandaat functioneert. Dit mandaat, dat wordt ondersteund door neoliberal overheidsbeleid, positioneert monogame relaties als economische eenheden, terwijl het paradoxaal genoeg hun middelen tot sociale reproductie ondermijnt door versneld samenwonen, slechte omstandigheden en de stress van dagelijks ervaren onzekerheid.

Een politieke economie van instemming

Het delen van beperkte woonruimte kan zorgen voor aantasting van de fysieke en emotionele grenzen tussen personen. Tijdens de golven van de pandemie is dit duidelijker dan ooit; het is niet alleen psychologisch en mentaal zwaarder om een quarantaine vol te houden als vierpersoonshuishouden in een eenkamerappartement zonder tuin dan in een vrijstaand huis met vier slaapkamers en tuin; vanuit epidemiologisch perspectief is het ook gevaarlijker. De Covid-19 crisis heeft de onmogelijkheid voor velen om daadwerkelijk afstand te bewaren in gedeelde woonruimte onder de aandacht gebracht. 'Onder de aandacht brengen' is hier de kern, deze problemen – inclusief veel gezondheidsproblemen – bestonden al vóór het coronavirus zich aandiende en zijn verergerd door de versnelde neoliberalisering van sociale huisvesting sinds 2010.

Mijn onderzoek wijst uit dat *consent* (het gevoel en de uitoefening van autonomie over de eigen fysieke en emotionele grenzen) in het dagelijks leven onder druk staat door versnelde samenwoning; het gevoel en de uitoefening van autonomie over iemands fysieke en emotionele grenzen. Wanneer leefruimte zowel beperkt is als gedeeld wordt met anderen, worden de mogelijkheden tot privacy, alleen-zijn en lichamelijke zelfbeschikking beknot. Caitlin was bijvoorbeeld recent een relatie aangegaan met een mede-arts in opleiding zonder eigen woonruimte in Londen. Haar nieuwe vriend verbleef vrijwel direct langere periodes bij haar in huis omdat zijn beperkte financiële middelen en een ziekenhuiswerkplek in Essex hem niet in staat stelde om tijdelijke woonruimte te betalen. Het koppel woonde in een appartement in Hackney dat Caitlin deelde met drie anderen. Tijdens onze gesprekken in maart 2018 gaf Caitlin aan dat ze zichzelf dwong meer op haar gemak te zijn met de fysieke aanwezigheid die ontstaat door het delen van een kamer, waardoor ze de emotionele relatie met haar partner versnelde:

"Ongeveer een maand geleden heb ik er enorme ruzie over gehad, omdat ik het gevoel heb dat ik die hele vrouwelijke toegeeflijke eigenschap heb. Hij kwam langs op donderdag en we deden verschillende dingen overdag of in de avond, maar toen was het zondagochtend en ik zei, 'je moet vertrekken'. Ik denk zeker dat zijn woonsituatie het tempo van onze relatie veranderd heeft. Ik merk dat ik het niet prettig vind om fysiek intiem te zijn zonder emotionele verbinding te voelen, dus heb ik de emotionele relatie versneld om meer op mijn gemak te zijn met de fysieke intimiteit"

Deze anekdote illustreert de impact van gedwongen nabijheid op Caitlin's emotionele en fysieke grenzen; zij versnelde haar gevoelens voor haar nieuwe vriend doelbewust om deze in balans te brengen met de abrupte fysieke nabijheid, ondanks haar gereserveerdheid en ongemak over het opeens delen van dezelfde kleine ruimte.

Barvrouw Maja beschrijft een vergelijkbare haast om samen te wonen met haar vriend, om hen beiden te kunnen ondersteunen. Het werk van haar partner is vrijblijvend en incidenteel, waardoor hij zich geen eigen kamerhuur kan veroorloven. Maja beschrijft hoe ze een semi-ouderlijke rol opnam in de relatie, een dynamiek die ogenschijnlijk leidde tot wrevel en boosheid vanuit haar vriend. 'Elke keer dat hij gestrest is en we beginnen te discussiëren', beschrijft Maja, 'gaat het altijd over hoe hij geen kamer wil delen, en soms wordt hij boos op mij omdat – dit is een beetje krom – ik hem zoveel ruimte laat innemen'. In tegenstelling tot Caitlin zorgt Maja's ervaring met aangetaste grenzen in gedeelde ruimte voor een afname in fysieke intimiteit met haar vriend, resulterend in een 'platonische' dynamiek met een gevoel van ongemakkelijkheid en onbehagen. Ze legt uit:

"Ik weet niet of het de dunne muren zijn die het een beetje ongemakkelijk maken. Ik weet dat er tijden zijn geweest waar we gewoon meer gespannen en gestrest waren en dan raakten we elkaar amper aan en, weet je, we lagen lepelkje-lepelkje maar dat was het. En ik denk soms dat onze relatie tot nu toe erg platonisch is geweest".

De pauze is om, je knuffelt en weer aan het werk

Overmatige nabijheid beperkte hier de lusten van het koppel, omdat hun ruimtelijke omgeving gevuld was met stress en spanning. Desondanks beschreef Maja manieren waarop zij en haar vriend aanraking en affectie in hun bewegingen door de kamer verweefden, die zowel functioneert als (t)huis en werkomgeving. Ze vertelt dat:

"Er is maar één stoel en een bed, dus iemand belandt op de stoel en de ander belandt op het bed. Als je aan het werk bent kun je even snel knuffelen en dan weer verder gaan. Dat is een vrij gebruikelijke werkroutine geworden, dat je twee koppen thee maakt, iemand belandt daar, iemand anders belandt op de stoel, de pauze is om, je knuffelt en dan ga je weer aan het werk".

Maja's beschrijving roept een soort dagelijks herhaalde choreografie van aanraking op; de materiële samenstelling van de gedeelde kamer – de plaatsing van meubilair, beperkte ruimte en afstand tussen hun lichamen – gaf vorm aan hun nabijheid en verlangen. Hier zorgde gedwongen nabijheid paradoxaal genoeg voor meer emotionele afstand.

Of het nu gaat om het versnellen van emotionele relaties om een slaapkamer te kunnen delen, of een uitvlucht zoeken in platonische aanrakingen in plaats van seksuele intimiteit, de strategieën van Caitlin en Maja over hun intieme relaties in krappe ruimtes worden veroorzaakt door een huurmarkt die hoofdzakelijk opereert door haar opdringing in privéruimten. Vastgoedinvesteerders zoekend naar huuropbrengsten beperken de ruimte bestemd voor sociale reproductie en vereisen tegelijkertijd dat deze sociale reproductie uitgevoerd wordt door onzekere en precare relaties binnen huishoudens.

Een gapende stedelijke ongelijkheid die ook een intieme component heeft

In haar werk omtrent intimiteit in de sloppenwijken van Delhi, pleit Ayona Datta voor een recht op de stad dat ook het recht op intimiteit omvat. Dat laatste wordt volgens Datta ontzegd door een enorm gebrek aan ruimte in sloppenwoningen. De onderkomens die Datta beschrijft zijn extremen op het gebied van formaat en ruimtegebrek. Dergelijke omstandigheden komen sterker overeen met het negentiende-eeuwse Londen dan met hedendaagse leefomstandigheden aldaar. En toch kunnen ze dienen als herinnering aan een gapende stedelijke ongelijkheid die ook een intieme component heeft, en dat de uiting van ruimtelijke schaarste door intieme relaties gepaard gaat met complexe onderhandelingen, aangetaste autonomie en soms geweld.

De oprukkende deregulering van huisvesting, verhuurderkapitalisme en koopkrachtdaling heeft onderhoudsachterstanden en overbezetting veralgemeend in de particuliere huursector van Londen. Hierdoor zijn verschillende onderkomens in de stad inderdaad teruggeworpen naar een Dickensiaanse staat. Tenslotte zijn vormen van hedendaagse financialisering van huisvesting in het Verenigd Koninkrijk functioneel erg vergelijkbaar met het huisbazenstelsel dat aanzette tot de epidemiologisch rampzalige huisvestingsomstandigheden van Victoriaans Londen – omstandigheden welke de eerste kritieken van Marx' en Engels' op de kapitalistische politieke economie inspireerden. Terwijl het verhuurder-kapitalisme in Londen dwingt tot verdichting, overbezetting en gehaast delen van huurcontracten, merken burgergroeperingen en onderzoekers een stijging van huiselijk geweld, psychische gezondheidsproblemen en verslavingen, allen problemen die Datta eveneens tegenkwam in Delhi. Cruciaal is dat beperkte ruimte en toenemende onbetaalbaarheid ervoor zorgt dat intimiteiten verstoord worden en lichamelijke zelfbeschikking aangetast wordt. Zoals Datta helder beschrijft, staat het aangetaste recht op keuzevrijheid in intimiteit inderdaad gelijk aan een aangetast recht op de stad.

Intimiteit in tijden van onzekerheid

In zijn verhandeling uit 1884 beargumenteert Engels dat volledige huwelijkse vrijheid alleen kan worden bereikt met de afschaffing van kapitalistische eigendomsverhoudingen, omdat deze verhoudingen een sterke invloed hebben op de manier waarop mensen partners kiezen en relaties onderhouden. Negentiende-eeuwse genderstereotypes daargelaten, is Engels' theorievorming van zowel heteromonogamie als kapitalisme relevant voor de empirische narratieven die in dit artikel verkend zijn. Naast de ervaringen van Caitlin en Maja duidt mijn onderzoek met *millennial*-huurders in Hackney er eveneens op dat privé-eigendomsverhoudingen zowel invloed uitoefenen op als zich

inmengen in relationele zelfbeschikking en intieme autonomie. Een van deze dimensies hangt samen met de economische imperatieven tot samenwonen in beperkte en dure ruimte. Onder respondenten die aangaven moeite te hebben om met hun vrijer samen te wonen in gedeelde woonruimte kwam een centraal thema van beperkte zelfbeschikking naar voren. In het geval van Caitlin werd het tempo van de relatie veranderd om overeen te stemmen met abrupte materiële omstandigheden. Voor Maja zorgden spanning, stress en discussie binnen een gedeelde slaapkamer voor het ontstaan van een platonische omgang waarin seksuele aanraking zeldzaam was. Cruciaal hierin is het *verlangen* dat wordt aangetast door de private-eigendomsverhoudingen, of in Engels' woorden: 'wederzijdse beïnvloeding'.

De gevolgen van de infiltratie van kapitaal tot stedelijke intimiteit en verlangen zijn niet alleen te vinden in de affectionele sfeer. De onvermijdelijkheden van een particuliere huurmarkt gestoeld op korte huurperiodes, kwetsbare rechten en hoge prijzen verweven het *werk* van sociale reproductie met het werk binnen intieme relaties, waarbij het zoeken naar loon en materieel levensonderhoud steeds vaker verbonden is met huis en haard. Bij zowel Maja als Caitlin waren hun partners materieel afhankelijk: zij (de partners) steunden op het werk, de inkomens en ruimtelijke middelen van Maja en Caitlin. Deze privatisering van sociale reproductie binnen intieme relaties omvat een van de tegenstellingen binnen het neoliberalisme, omdat het re-individualiseren van sociale reproductie door overheidsbezuinigingen leidt tot onvermijdelijke toename van interpersoonlijke afhankelijkheidsrelaties. Dit is nauw verweven met een andere tegenstelling van de ongereguleerde particuliere huurmarkt. Onder een voorwendsel van vrije keuze en flexibiliteit blijven huurders zoals Maja en Caitlin in de praktijk achter met verminderde zelfbeschikking en zelfstandigheid, en meer druk om niet alleen samen te wonen met, maar ook zorg te dragen voor hun partners.

Deze reflecties roepen vragen op over de ruimtelijke samenstelling van intimiteit en hoe deze samenstelling zich verhoudt tot bredere structuren en relationele normen, specifiek in de context van toenemende economische onzekerheid in het Verenigd Koninkrijk. Economische onzekerheid beïnvloedt zowel de temporele dimensie van relaties – het tempo, de duur en de manieren waarop zij zich ontwikkelen – als de ruimtes waarin deze relaties gemaakt worden en tot uiting komen. Zoals de corona-pandemie heeft uitvergroot, zijn de ritmes en uitingen van sociale reproductie niet alleen verweven met intieme relaties bij het wegvallen van toereikende overheidsvoorzieningen, ze vinden en nemen ook plaats binnen de grenzen van de woning. In de weken en maanden na het verlopen van de overheidsrestrictie op uitzettingen in reactie op de Covid-19 crisis, staan deze woningen zelf onder druk. De potentiële daklozen crisis die hierop volgt zal ongetwijfeld zorgen dat mensen nog meer moeten leunen op partners en vrienden voor onderdak en levensonderhoud. Het opzetten van een politieke economie van intimiteit binnen de kwetsbare gedeelde woonruimten van verhuurder-kapitalisme is nooit relevanter geweest dan nu.

Literatuurselectie

Datta A (2016) The intimate city: violence, gender, and ordinary life in Delhi slums. *Urban Geography* 37(3):323-342

Engels F (1884/2010) *Origin of the Family, Private Property, and the State* (London: Penguin)

Faith MacNeil Taylor (Faith.Taylor@rhul.ac.uk) is een multidisciplinaire artiest en universitair docent sociale geografie aan Royal Holloway, University of London. Haar werk richt zich op de politieke economie van intimiteit en reproductie in de huursector.